

ПРИНЦИПИ ОЦІНКИ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА РОЗДРІБНОЇ ТОРГІВЛІ

М.В. Чорна, І.О. Жувагіна, Д.О. Горіцин

Визначено сукупність основних принципів оцінки інвестиційного потенціалу підприємства роздрібною торгівлю, здійснено їх систематизацію з позиції загальносистемних і специфічних принципів оцінки та вдосконалено класифікацію за виділеними ознаками. Узагальнено принципи вартісного оцінювання інвестиційного потенціалу підприємства та виділено принципи, засновані на уявленні власника, пов'язані з експлуатацією власності та зумовлені дією ринкового середовища.

Ключові слова: підприємство, інвестиції, потенціал, оцінка, принципи, роздрібна торгівля, управління, розвиток.

ПРИНЦИПИ ОЦЕНКИ ИНВЕСТИЦИОННОГО ПОТЕНЦИАЛА ПРЕДПРИЯТИЯ РОЗНИЧНОЇ ТОРГОВЛІ

М.В. Черная, И.А. Жувагина, Д.О. Горіцин

Определена совокупность основных принципов оценки инвестиционного потенциала предприятия розничной торговли; осуществлена их систематизация с позиции общесистемных и специфических принципов оценки и усовершенствована их классификация по выделенным признакам. Обобщены принципы стоимостного оценивания инвестиционного потенциала предприятия и выделены принципы, основанные на представлении владельца; связанные с эксплуатацией собственности и обусловленные действием рыночной среды.

Ключевые слова: предприятие, инвестиции, потенциал, оценка, принципы, розничная торговля, управление, развитие.

PRINCIPLES FOR EVALUATING INVESTMENT POTENTIAL RETAILERS

M. Chorna, I. Zhuvagina, D. Goritsyn

Modern conditions of increased competition in the consumer market of Ukraine require from retail enterprises the intensifying of existing and creating of the new competitive advantages which are provided by the development of their investment potential. The guarantee of intensification of the investment potential of trade enterprises is the use of effective management, part of which serves as its evaluation. This defines the necessity of improvement the system of internal

evaluation of the companies' investment potential and provides its compliance with the requirements of modern practice. The key of strengthening the investment potential of trade enterprises is the use of efficient management by objective results of its evaluation. It necessitates the improvement of methodological tools for evaluating investment potential of retail enterprises, including the definition and ground of appropriate valuation principles. This research paper presents set of basic principles of assessment of the investment potential of retail trade, systematizing of them from the perspective of system-wide and specific principles of assessment and improvement of their classification according to selected characteristics. We recommend carrying out the evaluation of investment potential, isolating basic the most important for the purposes of evaluation principles in their complex relationship, and it will allow avoiding blunders.

Keywords: *enterprise, investment, potential evaluation, principles, retail, management, development.*

Постановка проблеми у загальному вигляді. Пріоритетною проблемою розвитку підприємств роздрібної торгівлі в умовах фінансово-економічної нестабільності, обмеженості ресурсів та загострення конкурентної боротьби на вітчизняному споживчому ринку є формування потужного інвестиційного потенціалу як основи генерування нових конкурентних переваг. Запорукою зміцнення інвестиційного потенціалу торговельних підприємств є застосування ефективного управління на основі об'єктивних результатів його оцінки. Це зумовлює необхідність удосконалення методичного інструментарію оцінювання інвестиційного потенціалу підприємств роздрібної торгівлі, у тому числі визначення та обґрунтування необхідних принципів оцінки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемні питання оцінки інвестиційного потенціалу досліджувало багато сучасних науковців. Досить детальне дослідження з означеного питання було проведено С. Панковим, який, вивчаючи аналітичні підходи до оцінки інвестиційної привабливості, ґрунтуючись на принципах збалансованості та співвідносності, запропонував використовувати індексний метод для оцінки, що базується на аналізі внутрішньої стратегії розвитку підприємства як співвідношення індексу сильних та слабких сторін розвитку [1]. Необхідність застосування принципу збалансованості довів Т. Макух. Саме на цьому принципі базується подана ним методика оцінювання інвестиційного потенціалу за допомогою збалансованої системи фінансових та нефінансових показників [2, с. 182]. Поряд із цим значна увага приділяється визначенню сутності та складу інвестиційного потенціалу підприємств, розгляду підходів до його формування, систематизації принципів оцінки та її інформаційного забезпечення. Саме ці

проблеми знайшли відображення в працях Ю. Анищенко, С. Дідух, Л. Головкової, О. Пермінова, Н. Краснокутської та ін. Незважаючи на значний досягнутий рівень наукових здобутків із зазначених питань, аналіз наукових джерел за даною тематикою засвідчив відсутність єдиної думки щодо систематизації принципів оцінки інвестиційного потенціалу підприємства. Це й зумовило спрямованість даної роботи.

Мета статті. Метою статті є систематизація принципів оцінювання інвестиційного потенціалу підприємств роздрібною торгівлі. Для досягнення визначеної мети поставлено та вирішено такі завдання: виокремлено основні групи принципів оцінки потенціалу підприємства та його складових, визначено класифікаційні ознаки принципів оцінки інвестиційного потенціалу підприємств роздрібною торгівлі та здійснено їх систематизацію.

Виклад основного матеріалу дослідження. Об'єктивність процесу оцінки забезпечується єдиним набором оцінних принципів. Стосовно інвестиційного потенціалу підприємства роздрібною торгівлі ці принципи доцільно розглядати як основні правила оцінювання потенціалу, які покладено в основу методичних підходів, що відображають соціально-економічні фактори та закономірності його формування й використання [3].

Проведене дослідження підходів науковців до систематизації принципів вартісної оцінки потенціалу підприємства та його складових [1–8] виявило, що найчастіше виділяються три групи: виходячи з уявлень власника та/або користувача, пов'язані з експлуатацією власності та зумовлені дією ринкового середовища. Їх узагальнення подано на рис. 1.

Трактуючи інвестиційний потенціал підприємства роздрібною торгівлі як комплексну систему, що становить сукупність окремих підсистем (інвестиційно-фінансова та управлінська) [9], вважаємо, неможливим розглядати його виключно з погляду ресурсного підходу, а оцінювати лише у вартісному вимірі, оскільки це не дає об'єктивного комплексного результату. Така позиція є досить поширеною серед сучасних науковців. Так, С. Дідух та Л. Головова пропонують під час оцінювання інвестиційного потенціалу орієнтуватися на потреби потенційних інвесторів [5; 6].

Унаслідок зміни цільової парадигми оцінки господарської діяльності, зумовленої трансформацією та значною динамізацією навколишнього середовища підприємств роздрібною торгівлі, визнання пріоритетності реальних грошових коштів як джерела фінансування інвестиційних програм за умов обмеженості ресурсів відбувається зміщення цільового акценту в бік залучення інвестора.

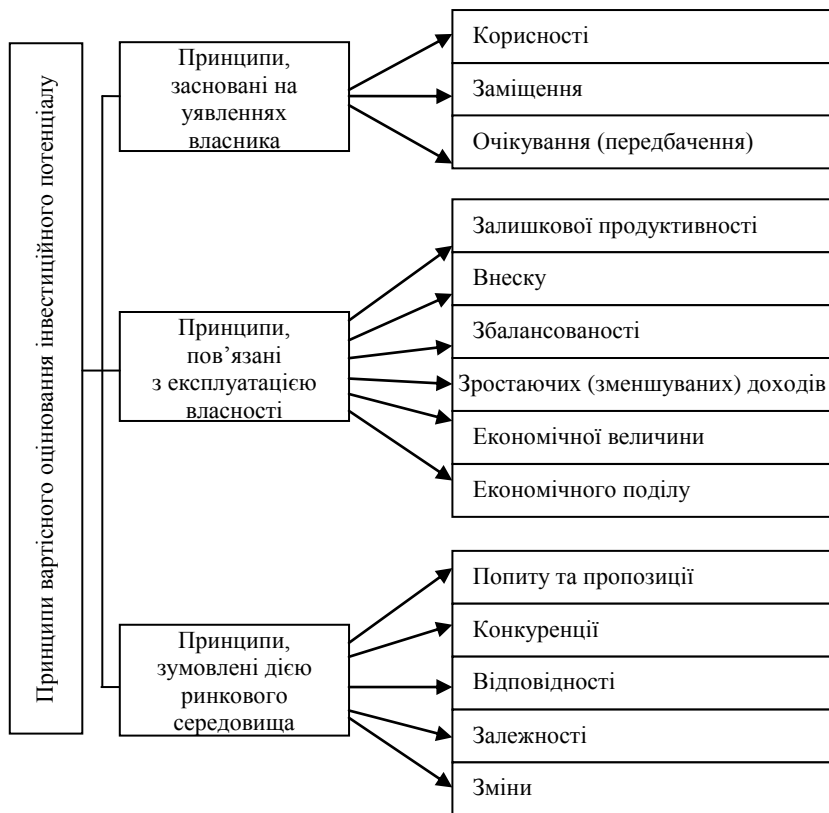

Рис. 1. Узагальнення принципів вартісного оцінювання інвестиційного потенціалу підприємства

З урахуванням такої орієнтації російський дослідник-практик О. Пермінов за фундаментальний принцип оцінки інвестиційної привабливості підприємства (що розглядається як складова інвестиційного потенціалу) обирає саме вдосконалення існуючих методик оцінки з метою задоволення вимог інвестора до інформації, що впливає на прийняття рішень щодо напрямку вкладень [7]. Серед інших основних принципів побудови методики оцінки науковець виділяє такі: результативність, адекватність, об'єктивність, коректність (у тому числі: монотонність, транзитивність, адитивність), системність, комплексність, обмеженість ресурсів, необмеженість потреб. Представник одеської наукової школи С. Дідух, який дотримується аналогічних поглядів на роль потенційного інвестора, в

основу системи оцінки інвестиційного потенціалу покладає такі принципи: достовірність, усебічність, прикладний характер, наочність, однозначність, універсальність [5]. Інший дослідник – Л. Головкова – пропонує використовувати принципи системності, узгодженості, варіантності, оптимальності, комплексності, адекватності, ефективності процесу оцінки [6]. Підкреслимо, що загальноприйнятим є поділ принципів на методологічні, методичні та операційні. При цьому методологічні – це «найбільш загальні, належать до концептуальної сторони оцінки й мало залежні від специфіки певного проекту», методичні – «безпосередньо пов'язані з проектом, його специфікою, економічною та фінансовою привабливістю», а операційні – «полегшують процес оцінки з інформаційно-обчислювальної точки зору» [10, с. 38]. Ураховуючи ці позиції, зазначимо, що всі принципи оцінки взаємопов'язані між собою, але можуть бути умовно розділені на декілька груп. Із метою визначення найбільш відповідних цілям оцінювання економічного потенціалу як економічної системи принципів здійснено їх групування за такими ознаками: за змістом (цілісність, інтегративність, науковість, ієрархічність, системність, узгодженість тощо); за характером отриманих результатів (прогностичність, економічність, перспективність, адаптивність, продуктивність діяльності, результативність тощо); за часом (динамічність, безперервність розвитку, повторення); за рішеннями, що приймаються (оптимальність, альтернативність, заміщення, об'єктивність тощо); за ступенем обмеженості (обмеженість ресурсів, необмеженість потреб) з урахуванням виділення загальносистемних і спеціальних принципів (рис. 2).

Висновки. Грунтуючись на представленій систематизації основних принципів оцінки інвестиційного потенціалу та наведеному вище баченню інвестиційного потенціалу підприємства роздрібної торгівлі, визначено обов'язкові принципи його оцінки. Серед загальних принципів виділено такі:

- об'єктивності – результати оцінки мають бути отримані в умовах, що забезпечують мінімальний вплив індивідуальних суб'єктивних думок та рішень на загальну оцінку;

- адекватності – під час оцінки результатів та витрат потрібно забезпечувати правильне відображення структури та характеристик інвестиційного потенціалу, що базується на врахуванні якісних (структурні, функціональні тощо) та кількісних показників, а також ступеня їх достовірності й невизначеності;

- комплексності – усі складові потенціалу розглядаються в їх взаємозв'язку та залежності з іншими процесами та явищами;

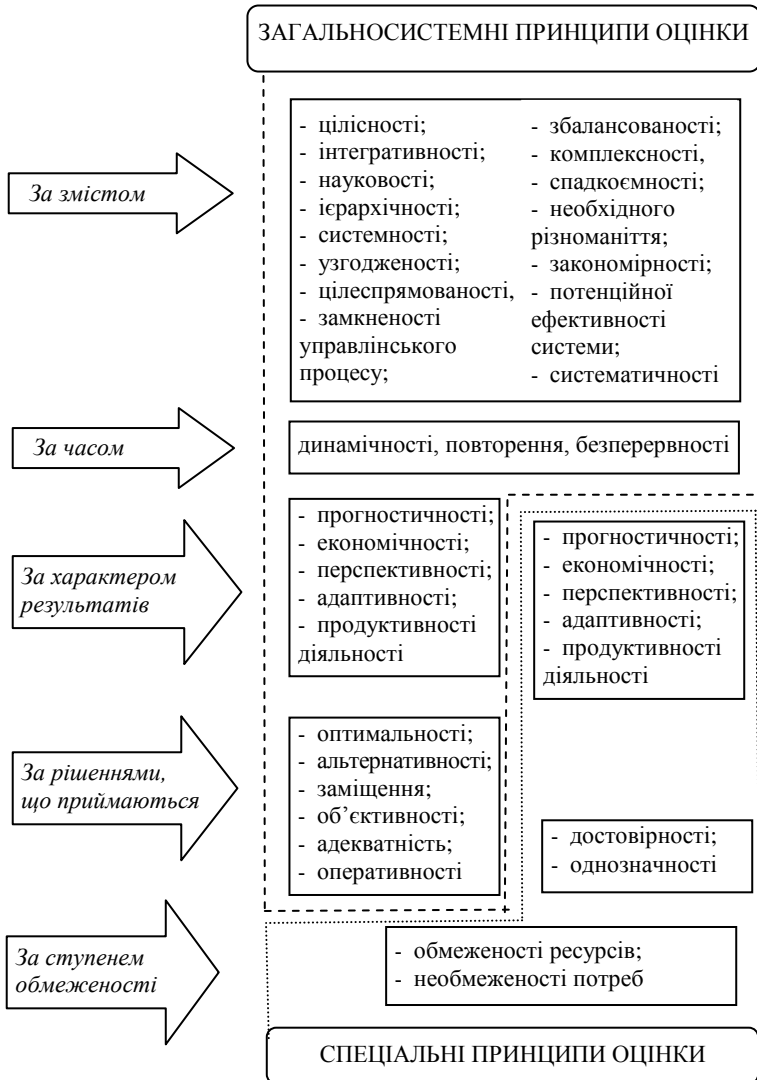

Рис. 2. Систематизація основних принципів оцінки інвестиційного потенціалу підприємства

– системності – процес оцінки має враховувати те, що інвестиційний потенціал є одночасно підсистемою економічного

потенціалу та складною стохастичною системою;

– узгодженості – визначає необхідність взаємопов'язувати окремі етапи процесу оцінки, узгодження між собою показників, що використовуються в процесі оцінки.

До спеціальних принципів віднесено такі:

– синергетичності – означає перевищення вигід від сумісного використання інвестиційних ресурсів, компетенцій та можливостей над сумою вигід від використання тих же ресурсів, компетенцій і можливостей окремо;

– коректності – усі методи оцінки інвестиційного потенціалу мають задовольняти визначеним загальним формальним вимогам;

– результативності – означає наявність позитивного ефекту від оцінки, що полягає в перевищенні отриманих результатів над витратами;

– обмеженості ресурсів та необмеженості потреб.

Підкреслимо, що наведені принципи не є вичерпними, а є мінімально обов'язковими. При цьому вважаємо за логічне формувати теоретико-методологічне підґрунтя оцінювання інвестиційного потенціалу, виокремлюючи основні, найбільш важливі для цілей оцінювання принципи в їх комплексному взаємозв'язку, що дозволить уникати грубих помилок.

Список джерел інформації / References

1. Панков С. А. Аналитические подходы к оценке инвестиционной привлекательности предприятия / С. А. Панков // Вісник Хмельницького національного університету. – 2010. – № 2, Т. 3. – С. 65–68.

Pankov, S.A. (2010), "Analytical approaches to assessing investment potential", *Journal of Khmel'nitsky National University* ["Analiticheskie podhody k otcenke investicionnoj privlekatel'nosti predpriyatija", *Visnyk Hmel'nyc'kogo nacional'nogo universytetu*], No. 2, Vol. 3., pp. 65–68.

2. Макух Т. О. Інвестиційний потенціал як фактор підвищення ефективності використання фінансових ресурсів / Т. О. Макух // Вісник Національного університету водного господарства та природокористування. Сер. Економіка : зб. наук. пр. – 2008. – Вип. 1(41). – С. 175–186.

Makuh, T.O (2008), "Investment potential as a factor in improving the efficiency of financial resources", *Herald of National University of Water Management and Nature. Economy. Economy Series* : Collected papers ["Investycijnyj potencial jak faktor pidvyshhennja efektyvnosti vykorystannja finansovyh resursiv", *Visnyk Nacional'nogo universytetu vodnogo gospodarstva ta pryrodokorystuvannja. Ser. Ekonomika : zb. nauk. pr.*], Vol. 1 (41), pp. 175–186.

3. Белова Е. В. Методика оценки финансово-инвестиционного потенциала предприятий АПК / Е. В. Белова, Г. В. Ковальчук // Экономика АПК. Вестник Алтайского государственного аграрного университета. – 2010. –

№ 9 (71). – С. 88–91.

Belova, E.V. (2010), "Methods of evaluation the financial and investment potential of agricultural enterprises", *Herald of Altai State Agrarian University. Agribusiness Economics* ["Metodika ocenki finansovo-investicionnogo potentsiala predpriyatij APK", *Vestnik Altajskogo gosudarstvennogo agrarnogo universiteta. Ekonomika APK*], No. 9 (11), pp. 88–91.

4. Анищенко Ю. А. Оценка инвестиционной привлекательности отечественных предприятий / Ю. А. Анищенко // Экономика и эффективность организации производства : междунар. науч.-техн. конф. : [материалы]. – Брянск : БГИТА, 2008. – Вып. 9. – 275 с.

Anyschhenko, Yu.A. (2008), "Evaluation of investment attractiveness of domestic enterprises", *Economy and efficiency of the organization of production: intern. scientific and engineering. conf.* ["Ocenka investicionnoj privlekatel'nosti otechestvennyh predpriyatij", *Ekonomika i effektivnost' organizacii proizvodstva: mezhdunar. nauch.-tehn. konf.*], Vol. 9. Bryansk, 275 p.

5. Дідух С. М. Принципи побудови системи оцінки інвестиційного потенціалу підприємств [Електронний ресурс] / С. М. Дідух // Ефективна економіка. – 2009. – № 3. – Режим доступу : <<http://www.economy.nayka.com.ua/index.php?operation=1&iid=48>>.

Diduh, S.M. (2009), "Principles of assessment of the investment potential of enterprises" ["Pryncypy pobudovy systemy ocinky investycijnogo potentsialu pidpryemstv"], available at : [www.economy.nayka.com.ua/index.php? operation=1&iid=48](http://www.economy.nayka.com.ua/index.php?operation=1&iid=48)

6. Головкова Л. С. Методические проблемы измерения потенциала предприятия / Л. С. Головкова // Фондовый рынок. – 2007. – № 35. – С. 32–36.

Golovkova, L.S. (2007), "Methodological problems of measuring the potential of the enterprise", *Stock Market* ["Metodicheskie problemy izmereniya potentsiala predpriyatija". *Fondovyj rynek*], No. 35, pp. 32–36.

7. Перминов А. Основные методологические принципы оценки инвестиционной привлекательности проектов [Электронный ресурс] / А. Перминов. – Режим доступа : <<http://www.master-effect.biz/index.php?id=95>>.

Perminov, A., "Basic methodological principles of evaluation of investment attractiveness of projects" ["Osnovnye metodologicheskie principy ocenki investicionnoj privlekatel'nosti proektov"], available at : www.master-effect.biz/index.php?id=95.

8. Краснокутська Н. С. Потенціал підприємства: теорія та методологія дослідження : монографія / Н. С. Краснокутська. – Х. : ХДУХТ, 2010. – 247 с.

Krasnokuts`ka, N.S. (2010), "*Potential Company: theory and research methodology*" ["Potencial pidpryemstva: teoriya ta metodologiya doslidzhennja : monografija"]. Kharkiv State University of Food Technology and Trade, Kharkiv, 247 p.

9. Жувагіна І. О. Концептуальна модель оцінки інвестиційного потенціалу підприємств роздрібної торгівлі / І. О. Жувагіна // Схід. – 2011. – № 5 (112) – С. 24–30.

Zhuvagina, I. O. (2011), "A conceptual model for evaluating the investment

potential retailers", *Journal Shid* ["Konceptual'na model' ocinky investycijnogo potencialu pidpryjemstv rozdribnoi' torzivli", *Jurnal Shid*], No. 5 (112), pp. 24–30.

10. Чорна М. В. Формування ефективної інвестиційної політики підприємства : монографія / М. В. Чорна, С. В. Глухова. – Харків : Шейнина О.В., 2010. – 210 с.

Chorna, M.V., Gluhova, S.V. (2010), "*Building an effective investment policy of the company*" [*Formuvannja efektyvnoi' investycijnoi' polityky pidpryjemstva : monografija*"], Sheynyna O.V., Kharkiv, 210 p.

Чорна Марина Віталіївна, д-р екон. наук, професор, економічний факультет, Харківський державний університет харчування та торгівлі. Адреса: вул. Клочківська, 333, м. Харків, Україна, 61051. Тел. (+38) 066 146 32 92; e-mail: mv.1008@mail.ru

Черная Марина Витальевна, д-р екон. наук, профессор, экономический факультет, Харьковский государственный университет питания и торговли. Адрес: ул. Клочковская, 333, г. Харьков, Украина, 61051. Тел. (+38) 066 146 32 92; e-mail: mv.1008 @ mail.ru

Chorna Maryna, PhD. Sc. Professor, Department of Economics, Kharkiv State University of Food Technology and Trade. Address: str. Klochkivska, 333, Kharkov, Ukraine, 61051. Tel. (+38) 066 146 32 92; e-mail: mv.1008 @ mail.ru

Жувагіна Ірина Олександрівна, канд. екон. наук, інженерно-економічний факультет, Первомайський політехнічний інститут Національного університету кораблебудування ім. адмірала Макарова. Адреса: вул. Одеська, 107, м. Первомайськ, Миколаївська обл., Україна, 55200. Тел. (+38) 097 815 41 31; e-mail: Irene.zhuvagina@gmail.com

Жувагина Ирина Александровна, канд. екон. наук, инженерно-экономический факультет, Первомайский политехнический институт Национального университета кораблестроения им. адмирала Макарова. Адрес: ул. Одесская, 107, г. Первомайск, Николаевская обл., Украина, 55200. Тел. (+38) 097 815 41 31; e-mail: Irene.zhuvagina@gmail.com

Zhuvahina Irina, PhD. Econ. Science, Engineering and the Faculty of Economics, Pervomajskiy Polytechnic Institute National University of Shipbuilding them. Admiral Makarov. Address: Str. Odesska, 107, c.Pervomaysk, Mykolaiv region, Ukraine, 55200. Tel. (+38) 097 815 41 31; e-mail: Irene.zhuvagina@gmail.com

Горіцин Дмитро Олегович, студент, економічний факультет, Харківський державний університет харчування та торгівлі. Адреса: вул. Клочківська, 333, м. Харків, Україна, 61051. Тел. (+38) 098 406 03 49; e-mail: goritsyn@gmail.com

Горицин Дмитрий Олегович, студент, экономический факультет, Харьковский государственный университет питания и торговли. Адрес: ул. Клочковская, 333, г. Харьков, Украина, 61051. Тел. (+38) 098 406 03 49; e-mail: goritsyn@gmail.com

Horitsyn Dmitry, student, Department of Economics, Kharkiv State

University of Food Technology and Trade. Address: str. Klochkivska, 333, Kharkov, Ukraine, 61051. Tel. (+38) 098 406 03 49; e-mail: goritsyn@gmail.com.

*Рекомендовано до публікації д-ром екон. наук, проф. Н.С. Краснокутською.
Отримано 15.03.2014. ХДУХТ, Харків.*